

KLEIN ENGELAND

JONATHAN COE BIJ DE BEZIGE BIJ

Het moordend testament

De Rotters Club

De afschuwelijke eenzaamheid van Maxwell Sim

De gebroken spiegel

Expo 58

Nummer 11

Jonathan Coe

Klein Engeland

Vertaald door Otto Biersma en
Petra van der Eerden

2019

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2018 Jonathan Coe
Copyright Nederlandse vertaling © 2019 Otto Biersma en
Petra van der Eerden
Oorspronkelijke titel *Middle England*
Oorspronkelijke uitgever Viking/Penguin Books, Londen
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagillustratie © Science and Society Picture Library
Foto auteur © Caroline Irby
Vormgeving binnenwerk Perfect Service, Schoonhoven
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 4900 4
NUR 302

debezigebij.nl

Voor Janine, Matilda en Madeline

Inhoud

Het zorgeloze Engeland	9
Het diepe Engeland	169
Het Engeland van weleer	363
Dankwoord	491

HET ZORGELOZE ENGELAND

‘In de laatste decennia van de vorige eeuw begon het begrip “Brits” een nieuwe betekenis te krijgen. [...] Er was ruimte voor nieuwkomers van buiten de landsgrenzen en voor mensen zoals ik die zich aangetrokken voelden tot de eigzinnige en bedaarde volksaard. In dit land was sprake van een beschaafd nationalisme dat voortkabbelde als een rustige rivier, waarvan de kolkende krachten allang waren uitgewoed.’

Ian Jack, *The Guardian*, 22 oktober 2016

April 2010

De uitvaart was voorbij. De receptie liep op zijn eind. Benjamin besloot dat het tijd werd om te vertrekken.

‘Pa?’ zei hij. ‘Ik denk dat ik maar eens ga.’

‘Goed plan,’ zei Colin. ‘Ik ga met je mee.’

Ze liepen naar de uitgang en slaagden erin om weg te glippen zonder verder afscheid te nemen. De dorpsstraat lag er verlaten bij in de namiddagzon.

‘Eigenlijk zouden we niet zomaar weg moeten gaan,’ zei Benjamin met een laatste aarzelende blik op de pub.

‘Waarom niet? Ik heb iedereen gesproken die ik wilde spreken. Kom, help me naar de auto.’

Benjamin gaf zijn vader een arm, waar die zich zwakjes aan vasthield. Zo liep hij minder wankel. Tergend traag schuifelden ze in de richting van het parkeerterrein.

‘Ik wil niet naar huis,’ zei Colin. ‘Ik moet er niet aan denken, zonder haar. Neem me mee naar jouw huis.’

‘Prima,’ zei Benjamin, hoewel zijn hart hem in de schoenen zonk. Het beeld dat hij zich had voorgehouden – eenzame overpeinzingen met een koud glas cider aan de oude gietijzeren tafel, op de achtergrond het gekabbel van de rivier die zijn tijdloze koers volgde – verdween en loste op in de middaglucht. Het maakte ook niet zoveel uit. Zijn prioriteit lag vandaag bij zijn vader.

‘Wil je blijven slapen?’

‘Ja,’ zei Colin, maar zonder te bedanken voor het aanbod. Er kon tegenwoordig nog maar zelden een bedankje af.

*

Het was druk op de weg, en de rit naar Benjamins huis duurde bijna anderhalf uur. Ze reden door het hart van Midden-Engeland, waarbij ze min of meer de loop van de rivier de Severn volgden, door de plaatsjes Bridgnorth, Alveley, Quatt, Much Wenlock en Cressick. Een kalme, weinig memorabele reis met als enige uitschieters tankstations, pubs en tuincentra, en hier en daar de bruine borden van de National Trust die de verveelde reiziger verwezen naar verder afgelegen attracties zoals natuurparken, landgoederen en arboretums. De bebouwde kom van elk plaatsje werd niet alleen aangegeven door een plaatsnaambord, maar ook met een snelheidspaal die aangaf hoe snel Benjamin reed en de waarschuwing dat hij gas moest terugnemen.

‘Doodziek word je van die snelheidscontroles,’ zei Colin. ‘Ze proberen je alleen maar geld uit je zak te kloppen.’

‘Misschien helpt het om ongelukken te voorkomen,’ zei Benjamin.

Zijn vader gromde sceptisch.

Benjamin zette de radio aan, die zoals gebruikelijk op Radio 3 stond. Hij had geluk: het langzame deel van het pianotrio van Fauré. De melancholieke, pretentieloze melodie vormde vandaag niet alleen een toepasselijke begeleiding voor de herinneringen aan zijn moeder die voortdurend door zijn hoofd gingen (en vermoedelijk ook door dat van Colin), maar ook een muzikale weerspiegeling van de flauwe bochten in de weg en zelfs het gedempte groen van het landschap waar die doorheen voerde. Het feit dat de muziek onmiskenbaar van Franse herkomst was, maakte geen verschil: er was overeenkomst, een gedeelde geest. Benjamin voelde zich helemaal thuis bij deze muziek.

‘Zet die herrie alsjeblieft uit,’ zei Colin. ‘Kunnen we niet naar het nieuws luisteren?’

Benjamin liet de laatste dertig of veertig seconden van het stuk uitspelen en schakelde toen over naar Radio 4. Het actuele nieuwsuurtje was aan de gang en ze werden meteen overstelpt met de zoveelste woordenstrijd tussen de presentator en een politicus. Over een week waren er verkiezingen. Colin zou op de Conservatieven stemmen, zoals hij al bij alle verkiezingen sinds 1950 had gedaan, en Benjamin wist zoals gebruikelijk niet op wie hij moest stemmen, hij wist alleen dat hij deze keer niet zou stemmen. Geen enkel argument dat ze de komende week op de radio zouden horen, zou daarin verschil maken. Het grote nieuws van vandaag leek eruit te bestaan dat de premier, Gordon Brown, die er alles aan deed om herkozen te worden, er door een toevallig aanwezige microfoon op was betrapt dat hij een potentiële kiezer omschreven had als een ‘bekrompen mens’, en daar waren de media meteen bovenop gedoken.

‘De premier heeft zijn ware gezicht laten zien,’ zei een Conservatief parlamentslid triomfantelijk. ‘Iedereen die met terecht zorgen komt, noemt hij bekrompen. En daarom zullen we in dit land nooit een constructief debat kunnen voeren over het immigratieprobleem.’

‘Maar het valt toch niet te ontkennen dat David Cameron, uw eigen partijleider, dezelfde bezwaren heeft tegen...’

Benjamin zette gedecideerd de radio uit. Ze reden een tijdje in stilte verder.

‘Ze moest niets hebben van politici,’ zei Colin, waarmee hij een diepe onderstroom van overpeinzingen ophaalde zonder te hoeven uitleggen wie hij met ‘ze’ bedoelde. Zijn stem was laag en omfloerst door verdriet en onderdrukte emoties. ‘Ze vond ze allemaal even achterbaks. Allemaal sjoemelaars, stuk voor stuk. Sjoemelen met onkostenvergoedingen, niet opgegeven neveninkomsten, een hele reeks bijbaantjes...’

Benjamin knikte, terwijl hij tegelijk bedacht dat het vooral

Colin zelf en niet zijn overleden vrouw was die werd geobse-
deerd door de dubbele moraal van politici. Het was een van de
weinige onderwerpen waarbij hij zijn gebruikelijke gesloten-
heid liet varen en zijn gedachten de vrije loop liet, en misschien
was het beter om hem nu te laten begaan, zodat hij van andere,
pijnlijke gedachten werd afgehouden. Maar Benjamin verzette
zich tegen het idee. Ze hadden vandaag afscheid genomen van
zijn moeder en hij wilde die serene gebeurtenis niet laten bezoe-
delen door een van zijn vaders tirades.

‘Wat ik vooral aan mama bewonderde,’ zei hij als afleidings-
manoeuvre, ‘was dat ze nooit verbitterd was over zulke dingen.
Als ze het al ergens niet mee eens was, werd ze niet boos, hoog-
uit... verdrietig.’

‘Ja, ze was een lief mens,’ stemde Colin in. ‘Een betere kon je
niet treffen.’ Meer zei hij niet, maar na een paar seconden haalde
hij een groezelige zakdoek uit zijn broekzak en veegde zijn ogen
af, langzaam en voorzichtig.

‘Het zal wennen zijn,’ zei Benjamin, ‘zo in je eentje. Maar ik
weet dat je je erdoorheen slaat. Daar twijfel ik geen moment
aan.’

Colin staarde met een lege blik voor zich uit. ‘Vijfenvijftig jaar
samen...’

‘Ik weet het, pa. Het zal niet meevallen. Maar Lois is regelma-
tig in de buurt. En ik ben ook niet ver weg. Niet echt.’

Ze reden verder.

*

Benjamin woonde in een verbouwde watermolen op de oever
van de Severn, aan de rand van een dorpje net ten noordoosten
van Shrewsbury. Het huis was bereikbaar via een smal landweg-
getje, overschaduwed door bomen en met aan beide zijden dich-
te heggen. Hij was in het begin van het jaar verhuisd naar deze
onmogelijk besloten en afgelegen plek, de aanschaf had hij be-

kostigd met de verkoop van zijn driekamerappartement in Bel-size Park, waarbij er nog genoeg geld was overgebleven om, met zijn bescheiden levensstijl, een paar jaar op te kunnen teren. Het huis was veel te groot voor een man alleen, maar op het moment van de aankoop was hij niet alleen geweest. Het beschikte over vier slaapkamers, twee zitkamers, een eetkamer, een grote woonkeuken met een AGA-fornuis en een werkkamer die via de openslaande deuren een riant uitzicht bood over de rivier. Tot nu toe was Benjamin er heel erg gelukkig geweest en had hij de bedenkingen kunnen wegwuiven van familie en vrienden dat hij een enorme vergissing had begaan.

Het huis was een doolhof van donkere hoekjes en steile, smalle trappen. Het was volstrekt ongeschikt voor een vader van tweeëntachtig. Desondanks slaagde Benjamin erin om hem uit de auto te helpen, via de trap naar de woonkamer te loodsen en vervolgens via weer een andere trap – korter, maar met een geniepig bocht naar rechts – de keuken te bereiken, door de achterdeur en vervolgens de metalen trap af naar het terras. Hij pakte een zitkussen, schonk een glas bier voor zijn vader in en wilde net naast hem gaan zitten voor wat gezamenlijke overpeinzingen aan de waterkant toen hij een auto hoorde stoppen bij de voordeur.

‘Wie is dat nou weer?’

Colin, die niets had gehoord, keek hem alleen maar niet-begrijpend aan.

Benjamin sprong overeind en haastte zich naar de zitkamer. Hij deed het raam open en keek naar de oprit, waar hij Lois en haar dochter Sophie bij de voordeur zag, op het punt om aan te kloppen.

‘Wat doen jullie hier?’ vroeg hij.

‘Ik probeer je al een uur te bellen,’ zei zijn zus. ‘Waarom had je je telefoon uit?’

‘Omdat ik niet wilde dat hij halverwege de uitvaart opeens af zou gaan,’ zei Benjamin.

‘We waren doodongerust.’

‘Dat was dus nergens voor nodig. Er is niks aan de hand.’

‘Waarom ben je er zo tussenuit geglipt?’

‘Ik wilde gewoon weg.’

‘Waar is papa?’

‘Hier bij mij.’

‘Je had wel even iets kunnen zeggen.’

‘Ik heb er gewoon niet bij stilgestaan.’

‘Heb je nog afscheid van iemand genomen?’

‘Nee.’

‘Zelfs niet van Doug?’

‘Nee.’

‘Hij was dat hele eind uit Londen gekomen.’

‘Ik stuur hem wel een berichtje.’

Lois zuchtte. Zo af en toe kon ze haar broer wel schieten.

‘Laat je ons nog binnen en bied je ons op z’n minst een kopje thee aan?’

‘Oké.’

Hij ging ze voor door het huis en ze namen plaats bij Colin op het terras terwijl Benjamin in de keuken theezette en een glas witte wijn voor Sophie inschonk. Hij droeg de glazen op een dienblad mee, voorzichtig tree voor tree de trap af, met zijn ogen knipperend vanwege de laagstaande zon.

‘Het is hier schitterend, Ben,’ zei Lois.

‘Een ideale plek voor je om te schrijven,’ zei Sophie. ‘Ik zou hier uren kunnen werken, met het geluid van de rivier op de achtergrond.’

‘Dat heb ik al vaker gezegd,’ zei Benjamin, ‘je kunt hier komen wanneer je maar wil. Dan heb je je proefschrift in een mum van tijd af.’

Sophie glimlachte. ‘Ik heb het al af. Vorige week al.’

‘Wauw. Gefeliciteerd.’

‘Ze heeft nooit begrepen wat je met deze plek hebt,’ zei Colin. ‘Ik ook niet. Zo’n afgelegen uithoek.’

Benjamin liet de opmerking van zich afglijden, als hij al een weerwoord had kunnen bedenken.

‘Tja,’ zei hij, en hij ging eindelijk zitten, met een vermoeide, tevreden zucht. Hij wilde net de eerste slok van zijn kop thee nemen toen hij nog een auto op de oprit hoorde.

‘Godsamme, wat nu weer?’

Hij keek voor de tweede keer omlaag vanuit het raam van de zitkamer, en dit keer bleek het Doug te zijn. Zijn achterwerk stak uit het achterste autoportier, waar hij een laptop van de achterbank pakte. Toen hij overeind kwam, zag Benjamin vanuit de hoogte iets wat hem nooit eerder was opgevallen: de kale plek op Dougs kruin. Hij begon overduidelijk kaal te worden. Benjamin voelde even iets van een gemene, stiekeme triomf.

Op dat moment zag Doug hem staan en riep: ‘Waarom heb je je telefoon niet aanstaan?’

Zonder antwoord te geven liep Benjamin naar beneden om de voordeur open te doen.

‘Hallo,’ zei hij. ‘Lois en Sophie zijn er ook net.’

‘Waarom ben je weggegaan zonder afscheid te nemen?’

‘Zie het maar als het begin van *De Hobbit*. “Een Onverwachte Bijeenkomst”’

Doug duwde hem zachtjes opzij. ‘Oké, Bilbo, mag ik binnenkomen?’

Hij vloog de trap op, Benjamin verbaasd achterlatend, en zette meteen koers naar de keuken. Doug was pas één keer eerder in het huis geweest, maar hij leek blindelings de weg te weten. Toen Benjamin bovenkwam, had hij zijn laptop al uitgepakt, zich geïnstalleerd aan de keukentafel en zat hij te tikken.

‘Wat is je wifi-wachtwoord?’

‘Geen idee, dan moet ik op de router kijken.’

‘Doe dan snel even, oké?’ Terwijl Benjamin naar de zitkamer liep om zijn opdracht uit te voeren, riep Doug hem achterna: ‘Mooie toespraak, trouwens.’

‘Dank je.’

‘Nou ja, toespraak, grafrede, hoe je het ook noemt. Een hoop mensen hadden tranen in hun ogen.’

‘Dat was de bedoeling ook.’

‘Zelfs Paul leek geroerd.’

Benjamin, die bezig was het wachtwoord neer te krabbelen, verstarde even bij het noemen van de naam van zijn broer. Daarna liep hij langzaam terug naar de keuken en legde hij het briefje naast Dougs computer.

‘Knap brutaal van hem om vandaag te komen.’

‘De uitvaart van zijn moeder, Ben. Hij had alle recht om erbij te zijn.’

Benjamin zei niets, pakte een theedoek en begon een paar mokken af te drogen.

‘Heb je hem nog gesproken?’ vroeg Doug.

‘Ik praat al zes jaar niet meer met hem. Waarom zou ik dat nu wel doen?’

‘Hij is in elk geval alweer weg. Terug naar Tokio. Zijn vlucht vertrok vanaf Heathrow om...’

Benjamin draaide zich met een ruk om. Zijn gezicht was rood aangelopen. ‘Dat kan me geen reet schelen, Doug. Ik wil geen woord meer over hem horen, oké?’

‘Best. Geen probleem.’ Doug ging verder met typen.

‘In elk geval bedankt dat je er was,’ zei Benjamin in een poging tot verzoening. ‘Dat stel ik heel erg op prijs. Pa was heel geroerd.’

‘Jullie hebben er wel een rottag voor uitgekozen,’ mopperde Doug, zonder van het scherm op te kijken. ‘Ik volg Gordon al vier weken op zijn verkiezingscampagne. Wat is er al die tijd gebeurd? Geen flikker. En vandaag breekt de hel los en ben ik er niet bij. In plaats daarvan zit ik in een of ander crematorium in Redditch...’ Zijn vingers ramden op de toetsen, hij leek zich niet bewust van de lomtheid van zijn woorden. ‘En nu moet ik vanavond om zeven uur een stuk van duizend woorden inleveren, en het enige wat ik weet is wat ik op de autoradio heb gehoord.’

Benjamin bleef een tijdje besluiteloos staan en zei toen: ‘Dan laat ik je maar met rust.’ Er volgde geen antwoord, dus liep hij langzaam weg. Hij was halverwege de keukendeur, op weg naar het terras, toen Doug zonder op te kijken vroeg: ‘Is het goed als ik hier blijf slapen?’

Benjamin aarzelde even, van zijn stuk gebracht door de vraag, maar knikte.

‘Tuurlijk.’

*

Geen enkele gast die die avond op het terras zat zou het ooit weten, want hij zou de waarheid nooit met ze delen, maar Benjamin had dit huis gekocht om een droom te verwezenlijken. Vele jaren eerder, in mei 1979 – toen Engeland net als nu aan de vooravond van uiterst belangrijke landelijke verkiezingen stond –, had hij in een pub, The Grapevine aan Paradise Place in Birmingham, zitten fantaseren over de toekomst. Hij had zich toen voorgesteld dat het meisje op wie hij verliefd was, Cicely Boyd, tientallen jaren later ook nog van hem zou houden, en dat als ze eenmaal getrouwd waren, tegen de zestig liepen en hun kinderen het huis uit waren, ze samen in een verbouwde watermolen in Shropshire zouden wonen, waar Benjamin zou componeren en Cicely gedichten zou schrijven, en ’s avonds zouden ze luisterrijke etentjes houden voor al hun vrienden. *We zullen etentjes geven die de mensen nooit meer zullen vergeten*, had hij zichzelf voorgehouden. *Mensen zullen avonden bij ons doorbrengen die dierbare herinneringen zullen worden*. Natuurlijk was het niet zo gegaan. Na die dag had hij Cicely jarenlang niet meer gezien. Maar uiteindelijk waren ze elkaar weer tegen het lijf gelopen en hadden ze in Londen een paar jaar samengewoond, wat eerlijk gezegd behoorlijk ellendige jaren waren, want Cicely was ernstig ziek geweest en vreselijk om mee samen te leven, en in een laatste poging om zijn fantasie toch leven in te blazen,

een perverse poging het verleden terug te halen door zijn oude toekomstdroom te verwezenlijken, had Benjamin toen voorgesteld om het appartement te verkopen en een deel van het geld te gebruiken om dit huis te kopen, en Cicely van de rest van het geld een halfjaar naar Western Australia te sturen, waar volgens de geruchten een of andere arts een duur wondermiddel tegen MS had ontwikkeld. En drie maanden later, toen het huis was gekocht en hij was begonnen met het opknappen en inrichten, had Cicely hem een e-mail gestuurd met zowel goed als slecht nieuws: het goede nieuws was dat haar gezondheidstoestand ongelooflijk was vooruitgegaan, en het slechte nieuws was dat ze verliefd was geworden op de arts en niet meer naar Engeland zou terugkomen. En Benjamin had, tot zijn eigen verbazing, een groot glas whisky ingeschonken, dat leeggedronken, daarna twintig minuten als een suïcidale gek onbedaarlijk zitten lachen, waarna hij verder was gegaan met het schilderen van de lambrisering, en sindsdien had hij niet meer echt aan Cicely gedacht. Zodoende woonde hij nu op zijn vijftigste in zijn eentje in een enorme verbouwde watermolen in Shropshire, en tot zijn stomme verbazing was hij nog nooit zo gelukkig geweest.

Hij was blij dat Lois en Sophie er die avond waren, hoewel zijn zus vooral uit woede was gekomen. Hij wist dat zijn vaders knorrigheid simpelweg een manier was om zijn melancholie te verbergen, waarin hij naarmate de uren verstreken steeds dieper zou wegzinken. Hij kon vertrouwen op Lois en Sophie om het juiste evenwicht te vinden, de balans tussen verdriet om het overlijden van Sheila (amper zes weken nadat de diagnose leverkanker was gesteld) en fijne herinneringen aan hun gezinsleven: verhalen over de zeldzame, maar gedenkwaardige etentjes die in de jaren zeventig af en toe in doldrieste opwellingen werden gegeven, met gerechten, drank en kleding die je nu niet meer kon voorstellen; rampzalige vakanties in Noord-Wales, met schapen die mistroostig stonden te blaten in het veld en regen die onophoudelijk op het dak van de caravan roffelde; avontuurlijker

vakanties in de jaren tachtig, een reis naar Denemarken die Colin en Sheila hadden gemaakt om oude vrienden op te zoeken, waarbij ze toen de kleine Sophie hadden meegenomen, hun enige kleinkind en hun oogappel. Sophie vertelde over haar lieverd van een oma, die altijd belangstelling voor je had en wist wat je lievelingskostje was, zich de namen van je vriendinnen herinnerde en de juiste vragen naar hen stelde, zo was ze tot het laatst toe gebleven, maar toen begon Colin weer verloren en verdrietig uit zijn ogen te kijken, dus klapte Benjamin in zijn handen en vroeg: ‘Goed, wie heeft er zin in pasta?’, waarna hij naar de keuken ging om *penne* te koken (het moesten penne zijn, want zijn vader kon niet goed overweg met alles wat je om een vork moest draaien) en zijn zelfgemaakte *arrabiata* opwarmde (hij had tegenwoordig zeeën van tijd om zijn kookkunst te verbeteren) en toen hij met het eten het terras op kwam, de avond begon net wat frisser te worden en de zon ging bijna onder, probeerde hij zijn vader over te halen om een flinke portie te nemen, in elk geval meer dan een half bordje. Hij schepte wat pasta van zijn bord toen Colin zei dat het te veel was, schepte weer een deel terug toen het te weinig leek, en vroeg: ‘Is het zo goed?’ en probeerde de stemming wat te verlichten door eraan toe te voegen: ‘*Not a Penne More, not a Penne Less*’, wat hij wel een toepasselijk grapje vond, aangezien Jeffrey Archer een van de lievelingsschrijvers van zijn vader was, maar die leek de verwijzing naar diens boek niet te begrijpen, waarop Doug zei dat het enkelvoud van penne eigenlijk anders klonk, *penna* of zoiets, en dat sloeg de sfeer dood, dus aten ze allemaal in stilte, luisterend naar het gekabbel van de rivier, de wind in de bomen en het geslurp van Colin die onhandig zat te prutsen met zijn pasta.

‘Ik ga hem naar bed brengen,’ fluisterde Lois om een uur of negen, toen haar vader twee glazen whisky op had en begon te knikkebollen. Het kostte haar ongeveer een halfuur, in de tussentijd ging Doug naar de keuken om te kijken wat de corrector in zijn artikel had veranderd en Benjamin praatte met Sophie

over haar proefschrift, dat ging over afbeeldingen van negentiende-eeuwse Europese schrijvers met zwarte voorouders, een onderwerp waar hij niet veel vanaf wist. Toen Lois terugkwam, keek ze zorgelijk.

‘Hij is behoorlijk van slag,’ zei ze. ‘Hij zal vanaf nu niet makkelijk zijn.’

‘Wat had je dan gedacht, na zo’n dag?’ zei Benjamin. ‘Dat hij handstandjes maakt?’

‘Ik weet het. Maar ze zijn vijftig jaar samen geweest, Ben. In al die tijd heeft hij nooit iets zelf gedaan. Hij heeft een halve eeuw nooit iets te eten voor zichzelf klaargemaakt.’

Benjamin wist wat ze dacht. Dat hij, als man, wel iets zou verzinnen om onder de zorg voor zijn vader vandaan te komen.

‘Ik zal twee keer in de week bij hem langsgaan,’ zei hij stellig, ‘misschien wel vaker. Voor hem koken. Boodschappen met hem doen.’

‘Dat is goed om te weten. Dank je. En ik zal ook doen wat ik kan.’

‘Dat is dus geregeld. We maken er wel wat van. Natuurlijk’ – en met de volgende opmerking wist hij dat hij zich op glad ijs begaf – ‘zou het makkelijker zijn als jij wat meer tijd in Birmingham doorbracht.’

Lois zei niets.

‘Samen met je man,’ voegde hij er voor alle duidelijkheid aan toe.

Lois nam geërgerd een slok koude koffie. ‘Ik werk in York, weet je nog?’

‘Natuurlijk. Maar misschien kun je elk weekend langskomen. In plaats van... wat, om de drie of vier weken?’

‘Chris en ik doen het al jaren zo, en het bevalt ons prima. Ja toch, Sophie?’

Die koos geen partij voor haar moeder, maar zei alleen: ‘Ik vind het idioot.’

‘Fijn. Dank je wel. Er zijn nu eenmaal stellen die niet de hele

tijd op elkaars lip willen zitten. Jij en je huidige vriendje trekken toch ook nog niet meteen bij elkaar in?

‘Omdat we uit elkaar zijn.’

‘Wat? Sinds wanneer?’

‘Drie dagen.’ Sophie stond op. ‘Kom, ma. Het wordt tijd om terug te gaan. Ik zou graag nog even met papa praten voordat het bedtijd is, ook als jij daar geen trek in hebt. De rest vertel ik je wel in de auto.’

Benjamin liep met ze mee naar de oprit, gaf zijn zus een zoen en zijn nichtje een lange knuffel.

‘Geweldig nieuws over je proefschrift,’ zei hij. ‘Minder goed over je vriendje.’

‘Ik overleef het wel,’ zei Sophie met een flets lachje.

‘Mag ik de autosleutels?’ vroeg Lois. ‘Jij hebt drie glazen wijn op.’

‘Niet waar,’ zei Sophie, maar ze gaf toch de sleutels.

‘Je rijdt sowieso altijd te hard,’ zei Lois. ‘Ik weet zeker dat we op weg hierheen geflitst zijn.’

‘Volgens mij niet, ma. Dat was gewoon de weerkaatsing van de zon in iemands voorruit.’

‘Laat ook maar.’ Lois wendde zich tot haar broer. ‘We hebben haar vandaag een waardig afscheid gegeven. Die toespraak van jou was helemaal raak. Je weet precies de juiste toon te treffen.’

‘Dat mag ook wel. Ik heb intussen genoeg geschreven.’

Ze gaf hem nog een zoen. ‘Ik vind je in elk geval de beste Engelse schrijver van wie er nog nooit iets is uitgegeven. Punt uit.’

Nog een omhelzing, de portieren werden dichtgeslagen en Benjamin zwaaide in het licht van de koplampen toen de auto voorzichtig achteruit de oprit af reed.

*

Het was nog net warm genoeg om het raam van de zitkamer open te laten staan. Benjamin hield ervan, als het weer het toe-

liet, daar in zijn eentje te zitten, soms in het donker, en te luis-
teren naar de geluiden van de duisternis: de roep van een kerk-
uil, de jachtkreten van een vos, maar vooral het tijdloze, immer
aanwezige gemurmel van de Severn (die een paar kilometer
verder stroomopwaarts de grens tussen Wales en Engeland was
gepasseerd). Maar vanavond was toch anders: hij had Doug als
gezelschap, hoewel ze geen van beiden de neiging vertoonden
een gesprek te beginnen. Ze waren intussen bijna veertig jaar
bevriend en hadden nauwelijks geheimen voor elkaar. Benja-
min vond het vooralsnog wel prettig om zo tegenover elkaar te
zitten bij de haard, met een glas Laphroaig, en de emoties van
die dag geleidelijk te laten betijen en bezinken.

Maar na verloop van tijd was Benjamin toch degene die de
stilte verbrak.

‘Tevreden over je artikel?’ vroeg hij.

Dougs reactie was onverwacht negatief.

‘Het kan ermee door,’ zei hij. ‘Ik voel me tegenwoordig een
beetje een bedrieger, eerlijk gezegd.’ Toen Benjamin verrast
keek, ging Doug overeind zitten en begon hij een uitgebreid be-
toog. ‘Omdat ik ervan overtuigd ben dat we ons op een keer-
punt bevinden. Iedereen heeft het wel gehad met Labour. Dat
denk ik echt. De mensen zijn momenteel kwaad, en niemand
weet de oplossing. Ik heb de afgelopen dagen de campagne van
Gordon gevolgd. Gewone mensen zien hoe die lui in de City
twee jaar geleden de economie in elkaar hebben laten storten
en daar geen enkele consequentie van ondervinden – niemand
is achter de tralies beland en nu strijken ze weer gewoon hun
bonussen op terwijl verder iedereen wordt geacht om de broek-
riem nog verder aan te halen. Salarissen worden bevroren, geen
werkzekerheid, geen pensioenvoorzieningen, niemand heeft
nog geld voor een vakantie of reparaties aan de auto. Een paar
jaar geleden dachten de mensen dat ze het goed hadden. Nu zijn
ze aan de bedelstaf.’

Doug begon op stoom te komen. Benjamin wist dat dit zijn